

УДК 316

DOI: 10.26565/2218-2470-2020-9-08

МЕТОД КЕЙС СТАДІ В УМОВАХ ДІЯЛЬНІСНО-КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Плахова Олена Миколаївна – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології управління та соціальної роботи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна, e-mail: lena_plakhova@ukr.net, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9041-0948>

У статті обґрунтовується актуальність впровадження методу кейс стаді в навчальному процесі підготовки соціальних працівників, а також досліджуються методичні особливості його розробки та застосування в сфері соціальної роботи. У статті наводиться визначення поняття «кейс стаді», досліджується історичний аспект його розвитку, робиться огляд різних класифікацій, пропонуються рекомендації щодо методичного забезпечення навчального процесу за допомогою цього методу.

У статті розглядається взаємозв'язок діяльнісного та компетентісного підходів в організації навчального процесу, завдяки яким відбувається набуття досвіду практичної діяльності майбутніх фахівців. Саме тому навчальний процес повинен бути насичений такими формами та методами навчання, які б сприяли формуванню практичних вмінь та навичок. Серед них вагоме місце посідає метод кейс стаді. Перші спроби використання цього методу почалися в практиці благодійних установ наприкінці XIX ст. в США для навчання соціальних працівників. За відсутності підручників та методичних посібників для професійної підготовки фахівців, кейс стаді став першим методом навчання, в основу якого поклалися фіксація, обговорення, діагностика реальної ситуації клієнта. Згодом, після появи значної кількості фахової літератури з соціальної роботи, метод кейс стаді не втратив своєї актуальності в американській методиці навчання.

У статті наводяться різні класифікації кейс стаді, які пропонуються в науковій літературі, а саме: класифікації Л. Коттрелла, Р. Стейка, Л. Стенхауза, Р. Йіна. Типологія Р. Йіна, в якій виділяються аналітичний (пояснювальний) та описовий тип кейс стаді, береться за основу та розглядається як більш доречний у навчальному процесі в межах діяльнісно-компетентісного підходу.

У статті наголошується, що використання методу кейс стаді передбачає дотримання певних вимог, які стосуються як кваліфікації викладача, так і кількісного та якісного складу студентської аудиторії.

Ключові слова: кейс, метод кейс стаді, діяльнісний підхід, компетентісний підхід, навчальна ситуація, особливості методу кейс стаді, соціальні працівники, навчальний процес.

МЕТОД КЕЙС СТАДІ В УСЛОВИЯХ ДЕЯТЕЛЬНОСТНО-КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ПОДГОТОВКЕ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

Плахова Елена Николаевна – кандидат социологических наук, доцент, доцент кафедры социологии управления и социальной работы Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина, email: lena_plakhova@ukr.net, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9041-0948>

В статье обосновывается актуальность внедрения метода кейс стаді в учебном процессе подготовки социальных работников, а также исследуются методические особенности его разработки и использования в сфере социальной работы. В статье дается определение понятия «кейс стаді», исследуется исторический аспект его развития, проводится обзор различных классификаций, предлагаются рекомендации по методическому обеспечению учебного процесса при помощи данного метода.

В статье рассматривается взаимосвязь деятельностного и компетентностного подходов в организации учебного процесса, благодаря которым приобретает опыт практической деятельности будущих специалистов. Именно поэтому учебный процесс должен быть насыщен такими формами и методами обучения, которые бы способствовали формированию практических умений и навыков. Среди них особую роль играет метод кейс стади. Первые попытки использования этого метода начались в практике благотворительных организаций в конце XIX в. в США для обучения социальных работников. При отсутствии учебников и методических пособий для профессиональной подготовки специалистов, кейс стади стал первым методом обучения, в основу которого легли фиксация, обсуждение, диагностика реальной ситуации клиента. Со временем, после появления значительного количества специализированной литературы по социальной работе, метод кейс стади не утратил своей актуальности в американской методике обучения.

В статье приводятся различные классификации кейс стади, которые предлагаются в научной литературе, а именно: классификации Л. Коттрелла, Р. Стейка, Л. Стенхауза, Р. Йина. Типология Р. Йина, в которой выделяются аналитический (объяснительный) и описательный тип кейс стади, берется за основу и рассматривается как более подходящий для учебного процесса в рамках деятельностно-компетентностного подхода.

В статье акцентируется внимание на том, что использование метода кейс стади предусматривает соблюдение определенных требований, которые касаются как квалификации преподавателя, так качественного и количественного состава студенческой аудитории.

Ключевые слова: кейс, метод кейс стади, деятельностный подход, компетентностный подход, обучающая ситуация, особенности метода кейс стади, социальные работники, учебный процесс.

CASE STUDY METHOD IN TERMS OF ACTIVITY-COMPETENT APPROACH TO TEACHING SOCIAL WORKERS

Plakhova Olena – PhD (Sociology), Associate Professor, Associate Professor of Department of Sociology of Management and Social Work, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine, email: lena_plakhova@ukr.net, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9041-0948>

The article substantiates the relevance of the implementation of the case study method in the educational process of social workers training, as well as explores the methodological features of its development and implementation in the field of social work. The article defines the concept of “case study”, examines the historical aspect of its development, provides an overview of various classifications, offers recommendations on the methodological support of the educational process using the case study method.

Article examines intercommunication of “activity” and “competence” approaches in organization of educational process, it assists to get practical experience of future specialists. For this reason, an educational process should be filled with teaching forms and methods to promote forming the practical abilities and skills. The method of case study plays the special role among of them. The first attempts to use this method were observed in practice of charitable organizations at the end of XIX century in the USA for social workers teaching. With a lack of textbooks and methodical manuals for professional training of specialists, the case study became the primary teaching method that included fixation, discussion, diagnostics of the real case of client. With the passing of the time, after development of the plenty specialized social work literature, case study does not lose the actuality and importance in the American teaching process.

The article observes different case study classifications offered in scientific literature, namely: classifications of L. Kottrell, R. Stacke, L. Stenhaus, R. Yin. The typology proposed by R. Yin includes analytical (explanatory) and descriptive type of case study. It should be drawn upon and considered as the most suitable for an educational process within the “activity” and “competence” approach. The attention is focused on requirements to teacher qualifications, qualitative and quantitative structure of students group.

Key words: case, case study method, activity approach, competency-based approach, learning situation, features of case study method, social workers, educational process.

Останнім часом в освітньому просторі України в процесі підготовки фахівців соціальної сфери набуває компетентнісний та діяльнісний підходи. Основна ідея цих підходів полягає в тому, що основний результат навчання – це не тільки і не стільки оволодіння певними знаннями, вміннями та навичками, скільки здатність і готовність майбутнього фахівця до ефективної і продуктивної діяльності в професійній сфері. Взаємозв'язок діяльнісного й компетентнісного підходів у науковій літературі дослідниками розглядається з позиції цілісного процесу, аргументуючи це тим, що неможливо досягти формування компетентності спеціаліста без її діяльності, оскільки компетентність набувається й проявляється в діяльності. Тому логічним є висновок, що компетентнісний підхід має реалізуватися у синтезі з діяльнісним (Бех, 2009, с. 6). На наш погляд, найбільш повним є визначення сутності діяльнісного підходу до навчання І. О. Зимньої, згідно з яким «засвоєння знань відбувається одночасно з засвоєнням способу дій із ними. Будь-яке навчання основам наук, на думку науковця, водночас є навчанням специфічних для них розумових дій, а формування розумової дії неможливе без засвоєння певних знань. Відповідно «знати» – означає здійснювати певну діяльність, пов'язану з цими знаннями. Таким чином, знання стають не метою навчання, а його засобом» (Зимняя, 2004, с. 24).

У межах діялісно-компетентнісного підходу головним завданням навчання є не нарошування знання, а набуття досвіду практичної діяльності. Такий підхід до підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери актуалізує потребу в розробці та впровадженні таких форм та методів навчання, які б сприяли розвитку практичних навичок та вмінь щодо аналізу й вирішення складних випадків. Серед таких методів можна виокремити наступні: екскурсії, есе, міні-проекти, колективні наукові проекти, аукціон студентських наукових проєктів, кейс стаді тощо.

Формуванню концепції кейс стаді в соціальних науках присвячено багато уваги з боку відомих зарубіжних дослідників, таких як: Ч. Кулі, Р. Йін, Ж. Амель, Л. Коттрелл, М. Глюкман, М. Буравой, Р. Стейк, Л. Стенхауз та інші (Козина, Сережкина, 2015, с. 64). Сьогодні методологія кейс стаді є достатньо ретельно розробленою та затребуваною в соціальних науках.

Що стосується вітчизняної практики застосування кейс стаді в освітньому процесі, то останнім часом цей аспект професійної підготовки фахівців стає об'єктом уваги спеціалістів українського Центру інновацій та розвитку, серед яких: І. Катериняк, В. Лобода, К. Меєр, О. Сидоренко, Ю. Сурмін, А. Фурда та інші (Гордієнко, 2017; Ковальова, 2017). Дослідники акцентують увагу на ролі та значенні у навчальному процесі вищої школи такого інтерактивного методу, як кейс стаді. Серед спроб наукового аналізу методу кейс стаді в соціології слід відзначити праці вітчизняних дослідників І. Шостак, в педагогіці – М. Швардак та інші, в соціальній роботі – Н. Гордієнко, Р. Вайнола, А. Капська та інші (Гордієнко, 2017; Швардак, 2014; Шостак, 2010). Але попри таку увагу з боку науковців до методу кейс стаді, досліджень щодо специфіки використання цього методу в площині соціальної роботи недостатньо.

Обґрунтувати актуальність застосування методу кейс стаді в навчально-освітньому процесі, як такого, що максимально забезпечує поєднання теорії та практики, сприяє розвитку критичного мислення, розвиває навички практико-орієнтованої діяльності, формує у студентів нові якості й вміння, та визначити специфіку цього навчального методу в процесі підготовки фахівців соціальної сфери, а саме – соціальних працівників.

Використання в процесі навчання студентів реальних прикладів із досвіду роботи спеціалістів уперше було застосовано в юридичних коледжах у 1870-х рр. у США. Пізніше цю програму перейняли школи управління бізнесом. Класичним вважається наступне визначення поняття «кейс»: «кейс являє собою опис ділової ситуації, що реально поставала чи стоїть перед відповідальними менеджерами, опис, що включає супутні даній ситуації факти, думки, судження, на які звичайно на практиці і спирається рішення менеджерів». Ендрю Тоул додає до цього: «Кейс – каталізатор, що прискорює процес навчання шляхом привнесення до нього практичного досвіду» (Шостак, 2010).

У соціальній роботі термін кейс («case») отримав поширення наприкінці XIX ст. у США для визначення складної життєвої ситуації, в якій опинився індивід або сім'я, і в якій їм необхідна професійна допомога соціального працівника. Для позначення дидактичного прийому, який застосовується в навчанні соціальних працівників, виокремився термін «кейс стаді» (case study). Це спосіб навчання соціальних працівників, у ході якого обговорюються реальні ситуації з практики соціальної роботи або справи клієнта [10, с. 135]. Кейс стаді має спільні риси з методом індивідуальної соціальної роботи з випадком (case work), який традиційно практикується в якості важливої діагностичної процедури для ідентифікації умов життя та проблем клієнта. Елементи використання методу кейс стаді, який передбачав вивчення документації про ведення справи

клієнта, почалося в практиці благодійних установ задовго до виникнення системи професійної освіти соціальних працівників. Це було обумовлено відсутністю підручників та матеріалів для навчання. В подальшому були видані підручники та методичні посібники, однак з їх появою метод кейс стаді не тільки не втратив свого значення, але став своєрідним винаходом американської методики навчання. Сьогодні усі американські підручники із соціальної роботи містять приклади з практики роботи з окремим випадком.

Специфіка методу кейс стаді полягає в глибинному вивченні своєрідності існування об'єкта та механізму його функціонування як єдиного цілого: специфіка інтерактивних зв'язків, система власних відносин, норми та практики спільної діяльності. Це може бути «подієвий» кейс стаді, коли інтерес націлений на вивчення певного екстремального моменту (події) в житті спільноти, організації, індивіда (Лебедева, 2016, с. 122). Інтерпретація в кейс стаді носить переважно локальний, прикладний характер, націлена на розробку рекомендацій щодо вирішення конфлікту або більш успішне функціонування спільноти, індивіда. Джерелами інформації для кейс стаді можуть бути фотографії, відеозаписи, дані глибинних чи фокус-інтерв'ю, або експертні інтерв'ю тощо, тобто весь комплекс доступних формалізованих та неформалізованих даних. Предметом вивчення кейс стаді можуть бути і соціально-психологічні особливості окремої особи, як особливий «клінічний» випадок, наприклад, біографія, листування. Висновки за різними типами кейс стаді містять у собі опис і рекомендації, в основі яких – зображення спектра подій, типів соціальної практики, способів соціальної взаємодії (Лебедева, 2016, с. 123).

Спроби виділити певні типи кейсів у науковій літературі здійснювались багатьма дослідниками (Козина, Сережкина, 2015, с. 65). Критеріями для класифікації виступали специфічні стилі проведення досліджень, кількість кейсів, що вивчаються в межах одного дослідження. Одна з перших класифікацій належить Л. Коттреллу, який визначив два типи досліджень. Перший тип – емпатичний, передбачає використання особи спостерігача як інструмента спостереження, свідоме використання психологічних прийомів, які найбільш продуктивні в дослідженні міжособистісних відносин. Другий тип – ставить за мету виокремлення соціальних зразків поведінки, неформально є статистичною процедурою, яка може в майбутньому стати формальною. Р. Стейк розділяє кейс стаді на інструментальні, глибинні та множинні. В інструментальному дослідженні теорія і випадок знаходяться у відносинах взаємодії: вихідна теорія пояснює функціонування соціального феномену, а випадок доповнює теорію. В глибинному кейс стаді, навпаки, теоретизування відбувається в процесі дослідження. Множинне кейс стаді передбачає включення в дослідження не одного, а сукупності випадків і може використовуватися як для порівняння, щоб показати розбіжності функціонування соціального феномену в різних умовах, так і для поглибленого розуміння феномену, який досліджується в різних його проявах. Наприклад, Л. Стенхауз виділяє евалюаторний (спрямований на оцінку ефективності), освітній та етнографічний кейс стаді. Р. Йін пропонує свою класифікацію, в якій називає такі типи, як аналітичне (пояснювальне) та описове кейс стаді. Описова стратегія полягає в пошуку відповідей на питання «як», її задача полягає в докладному описі певного соціального явища або інституту. В свою чергу, пояснювальна стратегія відповідає на питання «чому» та здійснює пошук причин і факторів, які впливають на ситуацію. В цьому випадку кейс стаді не просто дозволяє уточнити факти й впорядкувати масу деталей, але й сприяє формулюванню теорії. Саме такий тип кейс стаді – аналітичний (пояснювальний), на наш погляд, найбільше відповідає цілям діяльнісно-компетентнісного підходу до навчального процесу, в межах якого значно підвищується практичне спрямування навчання, розвивається самостійність у постановці та вирішенні професійних проблем, моделюється майбутня діяльність за фахом, удосконалюється критичність мислення.

Використання методу кейс стаді передбачає дослідження його особливостей, які необхідно враховувати в методичному забезпеченні навчального процесу.

По-перше, навчальна ситуація спеціально готується, конструюється для цілей навчання. Це важка і кропітка робота, адже треба враховувати багато нюансів. Наприклад, кейс може не відображати всієї глибини проблеми клієнта, особливостей його взаємовідносин. Ці моменти можуть бути з'ясовані тільки при безпосередньому контакті з клієнтом. Також треба враховувати етичну сторону проблем, які розглядаються, так як об'єктом соціальної роботи часто є делікатні особисті та сімейні проблеми. Все це дуже проблематично висвітлити в кейсі. Методика опрацювання практичних ситуацій вимагає також певної кваліфікації викладача, адже за допомогою кейс стаді студенти зможуть засвоїти матеріал тільки при відповідних зусиллях з боку викладача, який повинен вміло висвітлювати матеріал, інтерпретуючи та інтегруючи його в цілісну картину. На викладача припадає відповідальність щодо підбору або розробки кейсів, які будуть відповідати

навчальним цілям. Бажано, щоб в них була представлена типова проблема, а потім на її прикладі продемонстрована соціальна кейс-робота.

Окрема тема – пошук навчального матеріалу для складання кейсів. Перший варіант полягає в тому, що за основу береться історія, а найчастіше фрагмент життя реальної компанії, інформація про яку отримана автором ситуації безпосередньо в ході дослідницького або консалтингового проекту, або цілеспрямованого збору інформації. Подібний підхід в інформаційному відношенні є найповнішим і глибоким, саме таким чином готується значна частина кейсів у зарубіжних навчальних програмах. Головна перевага такого підходу полягає в тому, що проблеми організації пізнаються «зсередини», без серйозних проміжних спотворень. Другий варіант – використання вторинних джерел, перш за все інформації в ЗМІ, спеціалізованих журналах і виданнях, інформаційних вісниках і буклетах, поширюваних на виставках, презентаціях тощо. Подібна інформація завжди неповна, як правило, фрагментарна, і нерідко просто неточна. Але навіть при всіх цих недоліках таким джерелом інформації не можна нехтувати. У своїй основі газетні або журнальні публікації цілком можуть використовуватися як початковий інформаційний привід для підготовки ситуації. Третій, найменш поширений, варіант – опис вигаданої ситуації. До недоліків такого підходу слід віднести максимальну відстороненість від реальної ситуації. У резерв до вже існуючих способів складання кейсів, можна рекомендувати ще такий, як збір інформації у період проходження студентами виробничої або дослідницької практики. Базою дослідницької практики може виступати будь-яка соціальна служба, управлінська структура, громадська організація, як з числа тих, що вже використовуються кафедрою в цьому статусі, так і тих, що можуть бути задіяні вперше. Метод кейс-стаді певною мірою дозволяє сформулювати уявлення про установу як базу практики. В той же час база практики може стати джерелом для складання нових кейсів або удосконалення тих кейсів, що вже в ній використовуються. До того ж, такий підхід до дослідницької практики дозволяє максимально узгодити інтереси, з одного боку, кафедри, що відповідає за якість практичної підготовки студентів, та установи – бази практики, яка отримує обґрунтований аналіз стану організації чи напряму її діяльності, конкретної соціальної проблеми тощо.

По-друге, кейс повинен відповідати певному концептуальному полю програми або питання, у межах якого він розглядається. Навчальна ситуація (кейс) формує певні навички в контексті конкретного наукового і методичного світогляду. Якщо ці умови не дотримані, замість розвитку професійних якостей студента ми отримаємо випадкове, переважно суб'єктивне сприйняття окремих сторін проблеми. З цієї позиції важливим для методики кейс стаді в соціальній роботі є врахування контексту місця і часу, а також культурного та географічного контексту. Наприклад, розглядаючи питання соціального захисту осіб з інвалідністю, ми аналізуємо ресурси та бар'єри сучасної ситуації, яка має місце в конкретній країні або в конкретній соціальній агенції. Така конкретизація просторово-часового виміру дає змогу системно аналізувати специфіку та ефективність соціальної політики в країні в цілому та проблеми інвалідів зокрема. Ще одна особливість, яку необхідно враховувати при роботі з методикою кейс стаді, це складність у збереженні актуальності дослідження. Нові факти, які з'являються, та протиріччя у вирішенні певних ситуацій, розширюють межі реальності, яка досліджується. Наприклад, сучасний підхід інклюзивної освіти змінює уявлення суспільства про дітей з особливими потребами.

По-третє, у використанні будь-якого кейсу, робота з ними повинна навчити студентів аналізувати конкретну інформацію, простежувати причинно-наслідкові зв'язки, виділяти ключові проблеми і тенденції. Виходячи з розуміння діяльнісного підходу, можна наступним чином охарактеризувати діяльнісну позицію студента: наявність стійкої навчальної мотивації, здатність формулювати мету та визначати шляхи і засоби її досягнення, володіння навичками, які дозволяють вирішувати навчальні завдання, здатність до самоконтролю та самооцінки результатів навчальної діяльності. Такий підхід акцентує увагу на кількісному та якісному складі студентської аудиторії, вимагає від студентів певних теоретичних знань та досвіду. Тому для студентів першого курсу використання кейсів може бути, на наш погляд, малопродуктивним, це саме стосується малочисельних студентських груп, де проблемною буде командна робота. Важливою особливістю методу кейс стаді є те, що він не передбачає конкретного, єдиного правильного вирішення ситуації, немає чітких критеріїв для оцінки остаточного рішення. Всі варіанти рішення, запропоновані групою, мають однакову цінність. Узагальнення не можуть бути зроблені на основі одного прикладу (кейсу), кожен випадок є унікальним.

На основі вище викладеного можна констатувати, що за своєю сутністю і змістом метод кейс стаді є складною багатогранною науковою проблемою, яка включає в себе аналіз розробки та реалізації кейсів у навчальному процесі, який базується на принципах діяльнісно-компетентнісного підходу. З початку ХХ

століття метод кейс стаді розглядається дослідниками як необхідна складова підготовки фахівців, здатних поєднати теоретичну підготовку і практичні вміння. У наш час увага до методу кейс стаді актуалізується, виходячи з основної мети навчання в сучасному суспільстві – «навчання протягом життя». При застосуванні методу кейс стаді у процесі навчання студенти досягають таких позитивних ефектів як от: отримання навичок усної комунікації й аргументування своєї позиції; усвідомлення, що в більшості реальних ситуацій не буває єдиного правильного рішення; формування впевненості в собі й у своїх силах, переконаність у тому, що в реальній ситуації вони зможуть впоратися з будь-якою проблемою; формування навичок раціональної поведінки в умовах неповної інформації, що є характерним для більшості практичних ситуацій тощо. Така організація освітнього процесу на діяльнісних засадах підвищує мотивацію студентів як суб'єктів пізнання та сприяє сформованості у майбутніх фахівців із соціальної роботи загальної (соціальна, інформаційна, комунікативна, самоосвітня) і професійної (освітня, дидактична, рефлексивна) компетентності. Втім, впровадження в освітній процес методу кейс стаді потребує виявлення та ретельного дослідження його особливостей, можливостей та обмежень використання.

Література:

1. Бех І. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*. 2009. № 1/2(17/18). С. 5–7.
2. Гордієнко Н. Кейс-метод як засіб формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у вищій школі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2017. Випуск 4/36. С. 64–73.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Москва : Исслед. центр пробл. качества подгот. специалистов. 2004. 38 с.
4. Ковальова С. М. Технологія застосування кейс-методу в професійній підготовці вчителя в Україні. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 3/89. С. 100–104.
5. Козина И. М., Сержкина Е. В. Концепция кейс-стади в социальных науках и французская традиция монографических исследований. *Социологические исследования*. 2015. №10. С. 64–73.
6. Лебедева Н. В. Кейс-стади: метод обучения в системе дополнительного профессионального образования работников социальной сферы. *Ученые записки Санкт-Петербургского института психологии и социальной работы*. 2016. Выпуск 1. Том 25. С. 121–127. URL: https://psyjournals.ru/scientific_notes/2016/n1/lebedeva.shtml (дата обращения : 29.01.2020).
7. Попова Т. С. Організація та проведення дослідницької практики студентів спеціальності «Соціальна робота». *Наукові праці: науково-методичний журнал*. Миколаїв. Вид-во МДГУ ім. П. Могили. 2006. Том 50. Вип. 37. С. 119–125.
8. Пшенічна О. С. Компетентнісний підхід у межах діяльнісної підготовки фахівця з менеджменту організацій. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2010. № 2 (13). С. 226–231.
9. Романов П. В. Стратегия кейс-стади в исследовании социальных служб. *Социологические исследования*. 2005. № 4. С. 101–110.
10. Целых М. П. Кейс-метод в профессиональной подготовке социальных работников США. *Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Общественные науки*. 2005. № 12. С. 134–142.
11. Швардак М. В. Кейс-метод у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 33. С. 209–211.
12. Шостак І. Використання методу Case study при викладанні курсу «Соціологія». *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Психологія і педагогіка*. 2010. Вип. 16. С. 316–327. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2010_16_37 (дата звернення : 29.01.2020).

References:

1. Bekh, I., 2009. Teoretyko-prykladnyi sens kompetentnisnogo pidkhotu u pedahohitsi [Theoretical and applied sense of competence approach in pedagogics]. *Vykhovannia i kultura*, no. 1/2 (17/18), pp. 5 – 7 [in Ukrainian].

2. Hordiienko, N., 2004. Keis-metod yak zasib formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv u vyshchii shkoli [Case-method as a forming method of professional competence of future social teachers and social workers in the higher school]. *Liudynoznavchi studii. Seriiia «Pedahohika»*, issue 4/36, pp. 64–73 [in Ukrainian].

3. Zimnjaja, I.A., 2004. Kljuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaja osnova kometentnosnogo podhoda v obrazovanii [Key competences as a result-purpose basis of competence approach in education]. Moskva: Issled. centr probl. kachestva podgot. Specialistov. [in Russian].

4. Kovalova, S.M., 2017. Tekhnolohiia zastosuvannia keis-metodu v profesiinii pidhotovtsi vchytelia v Ukraini [Application Technology of case-method in teacher training in Ukraine]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka. Pedahohichni nauky*, issue 3/89, pp. 100–104 [in Ukrainian].

5. Kozina I.M. and Serezhkina E.V., 2015. Konceptija kejs stadi v social'nyh naukah i francuzskaja tradicija monograficheskikh issledovaniy [Case-study Conception in social sciences and French tradition of monographic researches]. *Sociologicheskie issledovaniya*, no. 10, pp. 64 – 73 [in Russian].

6. Lebedeva, N.V., 2016. Kejs-stadi: metod obuchenija v sisteme dopolnitel'nogo professional'nogo obrazovaniya rabotnikov social'noj sfery [Case-study: educational method in the system of additional training of social workers]. *Uchenye zapiski Sankt-Petrburgskogo instituta psihologii i social'noj raboty*, [online] issue 1, Vol. 25, pp. 121 – 127. Available at: https://psyjournals.ru/scientific_notes/2016/n1/lebedeva.shtml [Accessed 29 January 2020] [in Russian].

7. Popova, T.S., 2006. Orhahizatsiia ta provedennia doslidnytskoi praktyky studentiv spetsialnosti «Sotsialna robota» [Organization and conduct of research practice for the students of speciality "Social work"]. *Naukovi pratsi: naukovo-metodychnyi zhurnal*. Mykolaiv. Vyd-vo MDHU im. P. Mohyly, Vol. 50, issue 37, pp. 119 – 125 [in Ukrainian].

8. Pshenichna, O.S., 2010. Kompetentisnyi pidkhid u mezhakh diialnisnoi pidhotovky fakhivtsia z menedzhmentu orhanizatsii [The Competence approach within the activity training of the organization management specialist]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky»*, no. 2 (13), pp. 226 – 231 [in Ukrainian].

9. Romanov, P.V., 2005. Strategija kejs stadi v issledovanii social'nyh sluzhb [Case study Strategy in the research of social services]. *Sociologicheskie issledovaniya*, no. 4, pp. 101 – 110 [in Russian].

10. Celyh, M.P., 2005. Kejs-metod v professional'noj podgotovke social'nyh rabotnikov SShA [Case method in professional training of social workers in USA]. *Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Severo-Kavkazskij region. Obshhestvennye nauki*, no. 12, pp. 134 – 142 [in Russian].

11. Shvardak, M.V., 2014. Keis-metod u protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv [Case method in the process of professional training of future teachers]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Seriiia: Pedahohika. Sotsialna robota*, Vol. 33, pp. 209–211 [in Ukrainian].

12. Shostak, I., 2010. Vykorystannia metodu Case study pry vykladanni kursu «Sotsiolohiia» [Using of Case method for teaching "Sociology"]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Ser. : Psykholohiia i pedahohika*, [online], Vol. 16, pp. 316 – 327. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2010_16_37 [Accessed 29 January 2020] [in Ukrainian].